

Сидор І.П.

к.е.н., доцент кафедри фінансів

ПОСТКРИЗОВЕ СТАНОВЛЕННЯ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ І ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Розбалансована бюджетна система в умовах масштабної фінансово-економічної кризи сьогодні є однією з найсуттєвіших загроз економічній безпеці України й одним із головних чинників стримування економічного розвитку та зростання рівня добробуту населення. Хронічні вертикальні та горизонтальні дисбаланси, високий рівень корупції, низька ефективність реалізації державних функцій, що фінансуються з бюджетних фондів, фінансово слабкі регіони, неефективність витрачання бюджетних коштів – без подолання цих негативних явищ розбудова в Україні соціальної, ринкової, інноваційної економіки видається неможливою [1, 5].

Уже сьогодні існує повне розуміння необхідності подальшого поступального розвитку бюджетної системи України з метою її гармонізації з міжнародними та європейськими стандартами управління бюджетними коштами та наближення практики національного бюджетування до передового зарубіжного досвіду.

Необхідність внесення змін до нормативно-правових актів у бюджетній сфері насамперед зумовлена потребою розширення фінансової основи місцевого самоврядування як важливої складової частини механізму підвищення добробуту населення й економічного розвитку громад, удосконалення міжбюджетних відносин із метою забезпечення справедливого й неупередженого розподілу бюджетних ресурсів та дотримання визначених законодавством принципів збалансованості й самостійності бюджетів, підвищення ефективності використання бюджетних коштів, створення стимулів розширення й мобілізації належних бюджету доходів [2, 50].

Пошук ефективних напрямів модернізації бюджетної системи передбачає поєднання двох кардинально протилежних завдань:

- зменшення податкового навантаження на економіку з метою стимулювання економічної активності та споживчого попиту;
- найбільш повного використання інструментів бюджетного механізму стосовно сприяння зростанню добробуту населення через підвищення соціальних стандартів життя.

Ці два кардинально протилежні напрями бюджетної політики необхідно узгодити з метою задоволення інтересів усіх суб'єктів фінансових відносин, а відтак забезпечення ефективного функціонування бюджетної системи держави.

До першочергових напрямів удосконалення бюджетної системи у післякризовий період в Україні слід віднести:

- максимальне зосередження уваги на можливостях наповнення бюджетів різних рівнів завдяки скороченню пільгового оподаткування, відповідно – розширення бази оподаткування, а також посилення контролюючих заходів і виведення значного обсягу фінансових ресурсів із тіньового сектору;

- зважаючи на те, що в умовах економічної стагнації частка надходжень від податку на доходи фізичних осіб та податку на прибуток підприємств суттєво зменшується, необхідно посилити увагу до справляння податків на споживання та оподаткування майна як «вмонтованих стабілізаторів гнучкості», інструментів недискреційної фінансової політики;

- удосконалення механізму децентралізації фінансових ресурсів через поступову передачу бюджетного навантаження з державного на місцеві бюджети, що сприятиме розширенню фінансових можливостей органів місцевого самоврядування та демократичних засад в управлінні. Досвід розвинутих країн світу відображає, що оптимальним співвідношенням частки місцевих бюджетів у зведеному бюджеті вважається 50 %, сьогодні в Україні вона складає близько 30 %;

- забезпечити розширення власної дохідної бази у кожній ланці бюджетної системи шляхом передачі частини загальнодержавних податків і зборів, таких як податки на споживання, майно, ресурсні платежі до місцевих

бюджетів, розширення прав органів місцевого самоврядування щодо запровадження на своїй території окремих місцевих податків і зборів. Сьогодні спостерігається негативна тенденція щодо незабезпеченості виконання органами місцевого самоврядування делегованих повноважень відповідними фінансовими ресурсами та водночас, здійснюється перевірка щодо своєчасності і повноти їх виконання. Така ситуація суперечить положенням Бюджетного кодексу у яких зазначено про першочергове фінансове забезпечення органів місцевого самоврядування делегованих повноважень;

- удосконалити інструментарій бюджетного механізму стосовно використання бюджетних стимулів, які повинні мати гарантований цільовий характер: бюджетні інвестиції, дотування та субсидування окремих галузей економіки, визначених державою як пріоритетні відповідно до основних положень і програм соціально-економічного розвитку країни, стимулювання через рівень оподаткування прибутку, доходу (стимулююча функція податків);

- бюджетні кошти (інвестиції) спрямовувати у ті сфери і галузі, які спроможні забезпечити економічне зростання, зокрема вкладення в інфраструктурні сектори, розвиток інформаційно-комунікаційного середовища, зниження трансакційних витрат тощо;

- забезпечити цільовий характер видатків: за умов жорсткої обмеженості бюджетних ресурсів потрібно забезпечити максимальну доцільність витрачання кожної гривні бюджетних коштів;

- сприяти ефективності використання бюджетних коштів шляхом удосконалення впровадження програмно-цільового методу (ПЦМ), запровадження середньострокового бюджетного планування, підвищення ефективності та публічності контролю за використанням бюджетних коштів.

- реформувати бюджети розвитку в складі місцевих бюджетів, закріпити за ними достатні джерела наповнення. Такий фонд місцевого бюджету має стати інституціоналізованим фондом інвестицій органів місцевої влади;

- конкретизувати та підвищити ефективність форм міжбюджетних трансфертів. Передусім необхідно переглянути сферу застосування дотацій,

субвенцій та субсидій. Доцільним видається перехід на застосування цільових трансфертів при реалізації делегованих функцій;

– удосконалити законодавче та нормативно-правове забезпечення функціонування бюджетної системи.

Таким чином, ефективність бюджетної політики визначається не лише тим, скільки коштів мобілізовано до бюджетів різних рівнів, а й тим, наскільки ефективно вони перерозподілені та освоєні, а також здатність налагоджувати дієві міжбюджетні відносини, що сприяють поступальному цілеспрямованому розвитку бюджетної системи держави.

Список використаних джерел

1. Демідків О.І. Напрями поглиблення бюджетної реформи в Україні / О.І. Демідків // Фінанси України. – 2009. – № 3. – С. 46-55.
2. Нова архітектура бюджетної системи України: ризики та можливості для економічного зростання / за ред. засл. екон. України Я.А. Жаліла. – К.: Вид-во НІСД, 2010. – 72 с.